

**AZ M3-AS AUTÓPÁLYA RÉGÉSZETI
LELETMENTÉSEINEK TÉRINFORMATIKAI FELDOLGOZÁSA
HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN**

Az autópálya-leletmentések egy sor, korábban nem jelentkező problémát vetettek fel. Sok régészeti jelenséget (házat, gödröt, sirt) kell nagy területen, egyidejűleg több lelőhelyen, rövid határidőre feltárni. E kampányszerű munka fizikai kivitelezésén túl a legnagyobb feladatot a jó minőségű dokumentáció előállítását jelentette.

Az M3-as autópálya Hajdú-Bihar megyei szakaszának feltárásaihoz kapcsolódva a probléma megoldására az ELTE Régészettudományi Intézete számítógépes térinformatikai rendszert hozott létre. Noha a térinformatika régészeti felhasználása nem ismeretlen még a hazai gyakorlatban sem, rendszerszerű alkalmazására először itt került sor. A szerencsés időpontban megindult fejlesztés lehetővé tette a komplett térinformatikai technológia alkalmazását az archaeológia céljaira egy régészeti térinformatikai kutatólaboratórium keretei között, amely nyugat-európai összehasonlításban is úttörő vállalkozásnak számít.

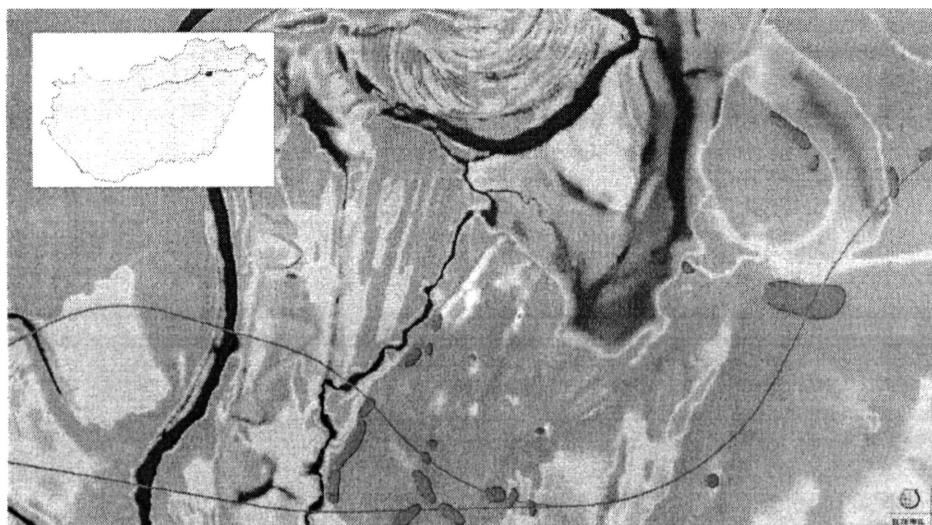
Az ELTE tanátásain (Velem–Szent Vid-hegy, Polgár–Csőszhalom) már korábban is alkalmazta az európai gyakorlatból átvett, stratigráfiai egységeken alapuló ásatási módszert. Ennek lényege, hogy minden egyes jelenség (ház, gödör, sír, kút, stb.) egyedi azonosítószámot kap. E számokra alapozva számítógépes adatbázis szervezhető, amely a jelenségek összes fontos adatait (helyzetét, régészeti periodizálását, leírását, stb.) tartalmazza. Ugyanakkor a térinformatika (földrajzi helyhez kötött információk rendszere) lehetőségeit kihasználva a feltárás során egységes szempontok szerint elkészült rajzokból számítógépes összesítő rajz hozható létre. Ez a rajzi adatokat régészeti és térinformatikai elvek alapján elkülönítve – azaz rétegenként – tartalmazza, vagyis külön szemléltethető a jelenségek kontúrjai, a csontvázak, az égett felületek, stb., illetve az olyan technikai információk is, mint a feltárás önálló koordináta-rendszere, annak számozása, és így tovább. Az egyik réteg tartalmazza az egyes jelenségek egyedi azonosító számait is, amelyen keresztül az összesítő rajz és az adatbázis összekapcsolható. Ez lehetővé teszi az ásatás és a feldolgozás során folyamatosan bővülő, változó feltárási adatok gyors térképi ábrázolását. Az egyes régészeti periódusok eltérő színezéssel egymástól elkülöníthetők, a térkép – bizonyos korlátokkal – nagyítható, egyes rétegek elhagyásával, illetve egyszerűsítésével kicsinyíthető, hozzá értelmező rétegek is fűzhetők.

A térinformatikai szempontból feldolgozott lelőhelyeket egy országos rendszerben digitalizált alaptérképhez illesztjük, amely ugyancsak réteges felépítésű, s tartalmazza a tervezett autópálya nyomvonalának általunk digitalizált változatát is.

Az így elkészült számítógépes alapidokumentációból különféle nagyobb méretarányú topográfiai térképek segítségével elkészíthető az egyes lelőhelyek, vagy akár több lelőhely térinformatikai szempontú környezeti rekonstrukciója. A térinformatikai technológia lehetővé teszi a lelő-

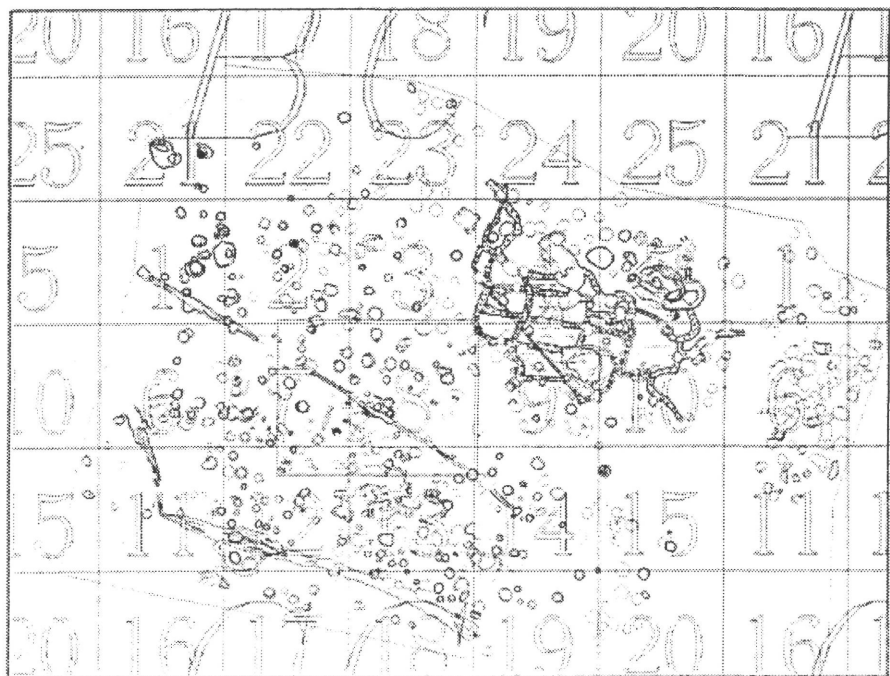
helyhez kapcsolódó természettudományos kutatások földrajzi helyhez köthető adatainak összekapcsolását a régészeti eredményekkel is.

A feldolgozás harmadik lépcsőfoka a térinformatikai elemzésekből kiolvasható gyakorlati és tudományos következtetések levonása lesz. Előbbi elsősorban a jövőbeni feltárások hatékonyságát szolgálja, utóbbi pedig a más módon el nem érhető tudományos eredmények létrejöttét teszi lehetővé.

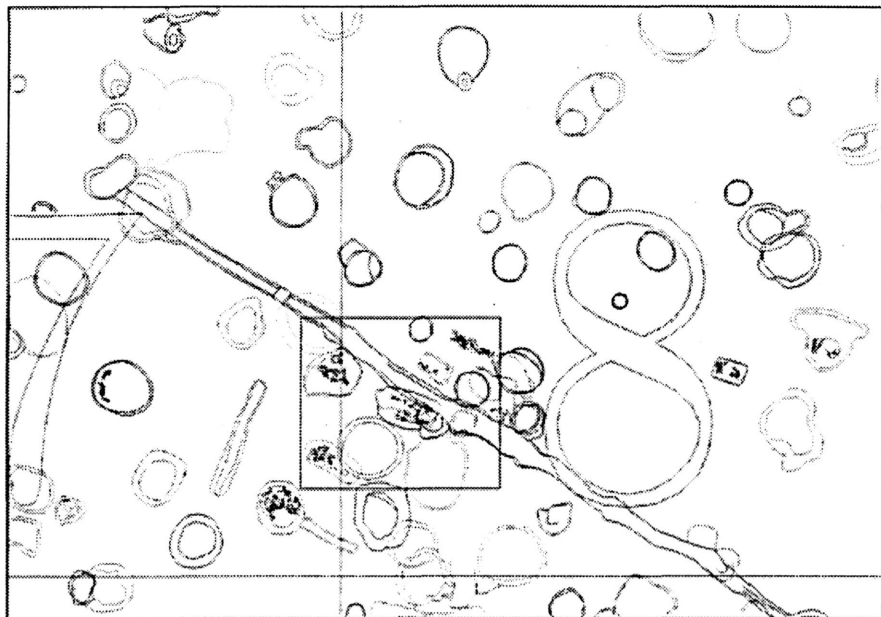

1. kép. Polgár környékének közegyetrekonstrukciós rajza a régészeti lelőhelyekkel és az autópálya nyomvonalával

Reconstruction of the geographical setting of the Polgár area with the archaeological sites and the planned line of the motorway

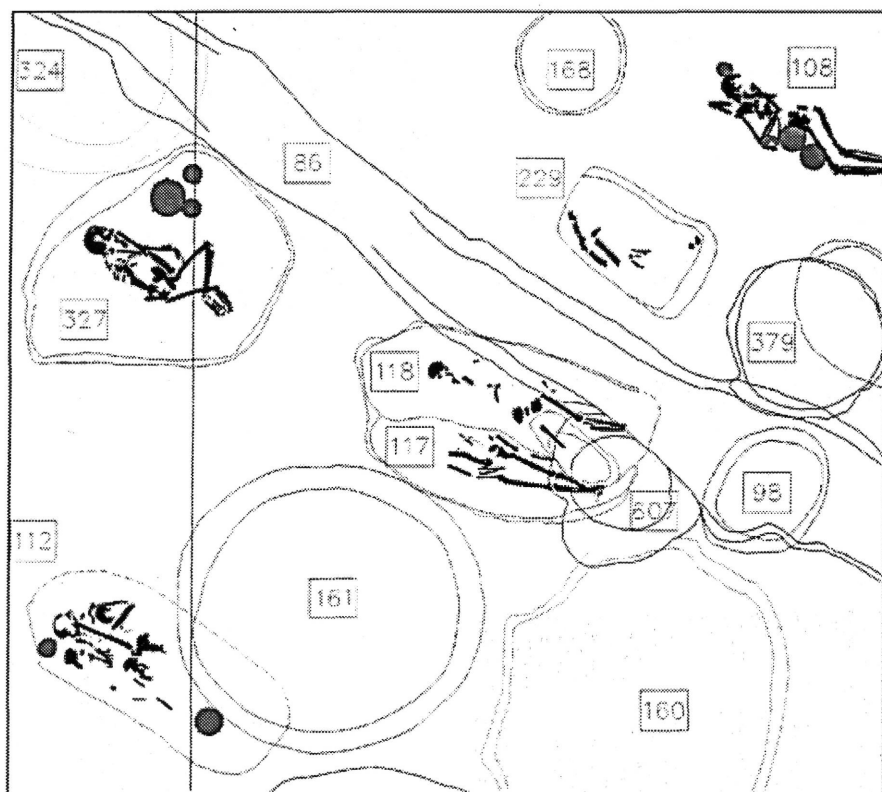

2. kép. Polgár – Király-érpart összesítő rajza
 Excavated features of the Polgár – Király-érpart site

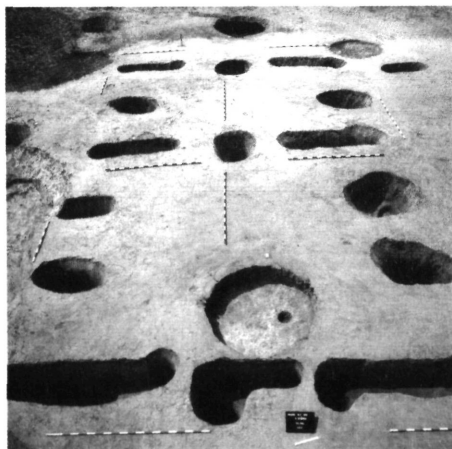
3. kép. Részlet az összesítő rajzból rézkori sírcsoporttal

Detail of the excavation showing a Copper Age grave group

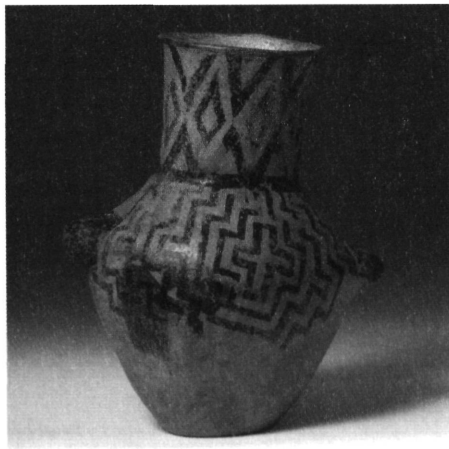

4. kép. Részlet az összesítő rajzból rézkori sírcsoporttal és mellékeleteikkel

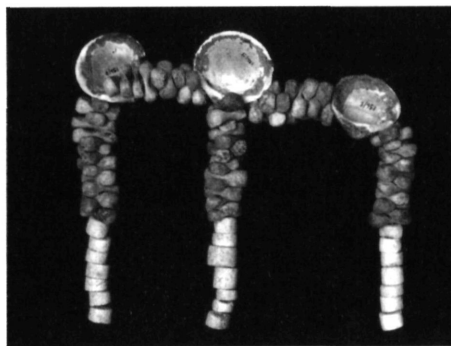
Detail of the excavation showing a Copper Age grave group and their grave goods

Polgár-Csőszhalom dűlő
Cölöpszerkezetes ház maradványa

Polgár-Csőszhalom dűlő
Amfora

Polgár-Csőszhalom dűlő
Hajfonatdísz

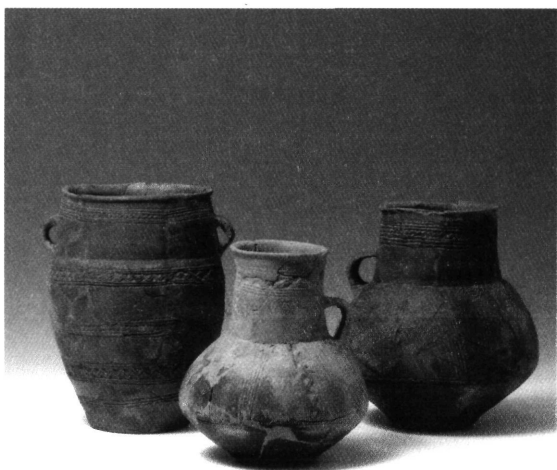
Polgár-Csőszhalom dűlő
Zoomorf plasztika

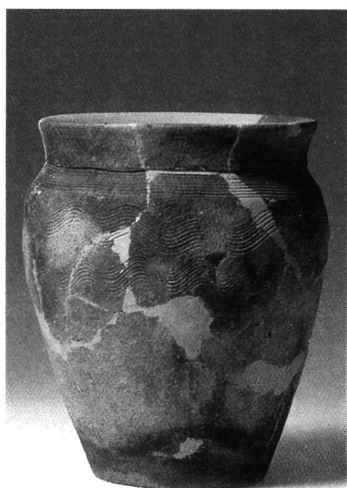
Polgár-Nagy Kasziba
Korsó

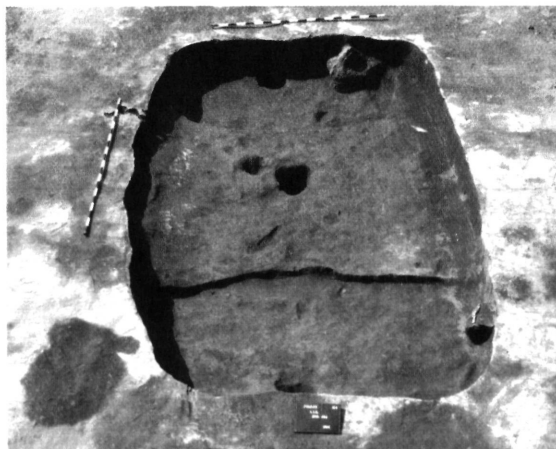
Polgár-Nagy Kasziba
Csótalpas tál

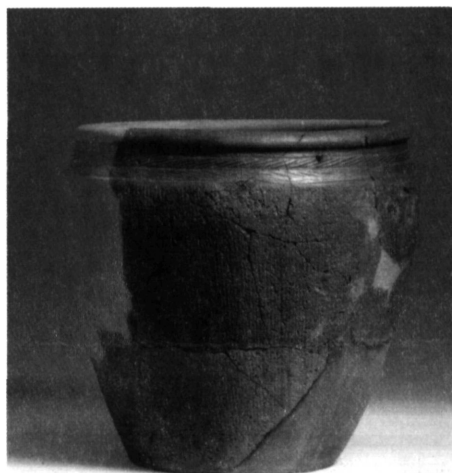
Polgár-Kengyelköz
Díszített edények

Polgár-Kengyelköz
Fazék

Polgár-Király-érpart
Félig földbemélyített ház (200. objektum)

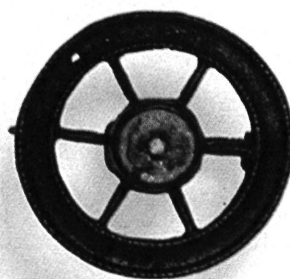
Polgár-Király-érpart
Fazék

Polgár-Király-érpart
Emberi maszkos üveggyöngy

Hajdúdorog-Csárdadomb
Összesítő fotó a lelőhelyről

Hajdúdorog-Csárdadomb
Fibula

Hajdúdorog-Csárdadomb
Csüngődísz

Polgár-Kengyelköz
Áldozati gödör állatcsontvázal (180. objektum)